

CEZA ve İNFAZ KANUNU TASARISI (*)

Dr. Yılmaz GÜNAL

«Toplumun intikam duygularını tatmin ve cezanın ibret olma esasını öngören» eski ceza hukuku anlayışının bugün terk edildiği ve onun yerine «suç işleyenleri kişiliğine uygun terbiye, eğitim ve çalışma yollarıyla ıslâh edip, kendilerini topluma yararlı birer unsur haline getirme ilkesine dayanan» bir infaz sisteminin bütün Batı ülkelerince benimsendiği, ayrıca ceza evinden çıktıktan sonra, nadim ve ıslâh olmuş suçlunun takip ve korunması da esas olarak kabul edilmiş olduğu tasarının gerekçe kısmında belirtilmekte infazda bütün ağırlığın cezaevlerinde toplandığı ve ıslâh problemi yanında hükümlü ve tutukluların sağlıklarının korunması ve kendilerine asgarî hayat şartlarının sağlanması gerektiği ayrıca belirtilmektedir.

Tasarının hazırlanmasına önemli nisbette etkisi bulunan bir tasarı teklifinde ise mevcut durum şu ana noktalarda tenkit edilmekte idi: «tamamiyle tatbik imkânı bulamıyan iki farklı tip hapis cezası; Hiç bir zaman yeter miktarda hücre, personel ve hizmet temin edilemiyen ve edilemeyecek hücre sistemi; Kullanılmaz olmuş ve hiçbir zaman tamamiyle tatbik imkânına sahip olamıyan» «müterakki sistem»; Cezaların tayinindeki aritmetik sistem; Para cezalarının geleneksel bir esasa istinatla tanzimi, para cezasının nihayet hapis cezasına çevrilmesini intaç etmesi ve para cezasını vermeye kâbiliyeti olmayanlarla olanlar arasında bir eşitsizlik yaratmaktadır; Mevcut tatbikat ve Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyinin tavsiyelerine aykırı olan, aşarı sayıdaki cezai mahkûmiyetler (fer'i cezalar); polis nezaretinin mühim bir yer işgal ettiği emniyet tedbirleri sistemi, bazı değişikliklerle beraber mevcut vaziyeti muhafaza eden ve bu günkü tatbikat ve Türkiyenin ihtiyaçlarına uymayan küçükler hakkındaki cezaî mes'uliyet sistemi, bu sistem Ço-

(*) Bu yazı Millet Meclisinden geçen tasarı üzerinden hazırlanıp yazılmıştır. Gecikme neşir sırasında olmuştur.

cuk Mahkemeleri hakkındaki Kanun Tasarısına da ithal edilmiştir, 1963 Tasarısının umumî hükümlerinde Cezaevi sorunları hakkında yer alan bir seri hükümlerin Ceza Kanununda değil, fakat bir kanun veya nizamnamede yer alması gerektiği «savunulmuştu. Bu tenkitler ışığı altında ise şunların bir tasarıya girmesi teklif ediliyordu:» Mevcut aşırı cezaevi nüfusunu, bilhassa kısa süreli mahkûm nüfusunu azaltmak ihtiyaç ve zaureti; malî kaynakların daha verimli bir şekilde kullanılması; hükümlerin formüle edilmesinde elastikiyet; mümkün olduğu kadar kısa süreli hapis cezasının elastiki bir para cezası sistemiyle ikamesi ve bu tip hapis cezalarına alternatif diğer tedbirlerin mevcudiyeti; farklı nevideki hapis cezalarının tek bir hapis cezasında birleştirilmesi; cezaî memnuiyetlerin (fer'î cezalar) asgarî hadde indirilmesi; müterakki sistemin bir devresini teşkil eden hücre sisteminin kaldırılması ve «müşahade merkezi» sisteminin kurulması; polis nezaretini ihtiva etmeyen ve mümkün mertebe elâstikî ve tesirli bir emniyet tedbirleri sisteminin ithali; cezaevlerindeki şartlar kadar, personel servisinin ve çalışma şartlarının ıslâhı; cezaevleri ve ıslâhevlerinde hususi servislerin ezcümle, sosyal yardım uzmanlarının tesisi; açık ve yarı açık müesseselerinin yavaş yavaş artırılması; esaslı bir cezaevi siyaseti olarak cezaevinde mahkûmların çalıştırılması teşkilâtının genişletilmesi ve terakkisi; deneme müessesesi ile (probation) birleştirilen geniş bir tecil müessesesi, Fransa, Belçika, İsveç ve diğer Devletlerde olduğu gibi; müsaade sistemi ve bir dereceye kadar infaz sonrası yardım ile ikmal edilen genişletilmiş ve fazla derecede elâstikî olan koruma müessesesi».

Dikkat edilecek husus, bir infaz reformuna duyulan ihtiyaç, Batı infaz sistemi ve tatbikatına yaklaşma ve daha insani bir ceza adaletini sağlama arzu ve çabasının görülmesidir. Bizce burda iki nokta da önem kazanmaktadır: hapishane nüfusu fazladır ve bu tempoyla daha da çok artacaktır; eldeki imkânlar cezaevi, personel ve malî durum sınırlıdır. Bu yüksek cezaevi mevcudu sunidir. Mevcut kanunun tatbikî bunu doğurmaktadır. Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine alternatif tedbirlere hükmolunursa cezaevleri nüfusu azalacak, yapılacak tasarrufla infaz reformunun malî portesi gerçekleşecek. Nitekim durumu 1962 rakamlarına göre değerlendiren tasarı tekliflerinden biri şöyle demektedir: «Mahkûm nüfusun % 70 inden fazlasını, altı aydan az hapis cezasına mahkûm olanlar teşkil etmektedir. Herbir mahkûm için yapılacak masrafın 4,5 Türk lirası olduğu ve 1962 yılında, ortalama olarak 60 - 90 gün kadar cezaevinde kalan 79546 kısa süreli mahkûmun mevcut oldu-

ğu hatırlatılırsa, 25.000.000 Türk lirasından biraz fazlası veya cezaevleri bütçesinin % 38 inin her yıl bu mahkûmların cezaevlerinde muhafazaları ve yiyecekleri için müşahede olunur. Para cezalarının ve kısa süreli hapis cezalarına alternatif diğer tedbirlerin rasyonel bir şekilde tatbik ve organize edildiği bir cezaevi sisteminde, bu mahkûm ve masraf sistemi 2/3 nisbetinde azaltılacaktır. Bu suretle elde edilen 17.500.000 Türk Lirası zarurî ıslâhat hareketlerine sarfedilecektir. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, mevcut vaziyet ve onun ıslâhı zaruretinden malûmattardır. Diğer Devletlerle meselâ: İngiltere, Fransa, Belçika, İspanya ve İtalya ile mukayese edilerek, 100.000 mahkûm nüfusu esas alındığında Türkiyenin en büyük cezaevi nüfus indeksine sahip olduğu görülüyor. 1962 yılında verilen mahkûmiyet hükümlerinin % 91 i 6 aydan az ve ancak % 1.8 i üç yıldan fazla idi. Bu hal Türkiyedeki suç sorunu düşünüldüğü gibi ciddî olmamakla beraber, Türk cezaevlerindeki nüfus miktarının, İtalya, Fransa, İngiltere ve İspanya gibi umumî nüfus miktarı Türkiyedekinden fazla olan Devletlerin cezaevi nüfus miktarından yüksek olmasına sebebiyet vermektedir. Umumi nüfustaki artışta ilâve edildiğinde 1975 yılında, diğer faktörler sabit kalmak şartıyla, aşağı yukarı 32.000.000 Türk lirası, kısa süreli mahkûmlara harcanacaktır. Bu durum ciddî malî zorluklara sebep olacaktır. «Tasarının gerekçesi ise aynı düşünce mekanizmasını kabul ederek durumu 1963 rakkamlarına göre değerlendirmektedir. Şöyleki:» 1963 yılında cezaevlerindeki mevcut 172.764 olup, bunun % 40 ına tekabül eden 71.690 nını tutuklular teşkil etmektedir. Geri kalan 102.070 hükümlüden 79.614 ü yani % 78'i altı aydan az cezaya hüküm giymiş olanlardır. Kısa süreli cezaya mahkûm olanların cezaevlerinde geçirdikleri ortalama sürede üç aydan azdır.

«Diğer taraftan bir hükümlü veya tutuklunun bütçeye yüklediği bir yıllık malî külfet 1. 624 Türk lirası bulunmakta, günlük itibariyle de 4.45 Türk lirasını karşılamaktadır. Tesbit edilen bu miktar 50 Amerikan senti veya 4 İngiliz şilingine eşittir. 1964 bütçesinde cezaevleriyle ilgili tahsisat 66.627.000. Türk lirasıdır. Altı aydan az cezaya mahkûm edilenler ortalama cezaevinde 70 gün kalır. Ve 1964 bütçesindeki rakkamlar 1963 yılı hükümlü sayısına tatbik edilirse, kısa süreli hapis cezasına mahkûm olanların tahmil ettikleri masrafın 30 milyon Türk lirası veya en aşağı bir tahmin ile 20 milyon Türk lirasından daha az olmayacağı sonucuna varılır» denmektedir. Bu masrafların kabarıklığı dolayısıyla iş esası üzerine kurulu ceza evlerinde tatbik edilen terbiye ve ıslâh metodları ve

çalışma sisteminin malî yetersizlik dolayısıyla zaruri olarak genel cezaevlerine doğrudan yöneltilmeyeceğine temas edilmektedir.

Kısa süreli cezaların leh ve aleyhinde ceza hukukunda ve infaz hukukunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür (1): Faydasız olduğu, suçu önlemediği, genel önleme hassasının olmadığı cezaevlerine malî külfet yükleyip, cezaevlerini doldurduğu, suçluyu müşahede ve tasnif edip ona göre bir infaz sisteminin tatbikinin mümkün olmadığı ileri sürülmüştür. Buna mukabil cezanın müddeti kısada olsa ceza olduğu ve birçok kimseleri suç işlemekten alıkoyduğu, suçlunun cezasız kalmaması prensibini sağladığı, suçları önlemeye manî olduğu, hukuk duygusuna uygunluğu iddia edilmiştir. Tasarı ise kısa süreli hapis cezasının aleyhindedir. Halbuki memleketimizde kısa süreli hapis cezalarının kaynağı biraz da yargıçların takdir hakkını yerinde kullanmamaları, cezanın asgarî haddini suçlu için bir mütesep hak gibi kabul etmeleridir. Ayrıca yerli yersiz çıkarılan af kanunları da buna eklenmektedir.

Diğer yandan şöyle bir sual hatırlanabilir. Cezaî tedbirlerin ceza kanunu haricinde yapılması doğru mudur? Mesele, genel olarak bir ceza kanunu reformu içinde mutâlâa edilemez mi? Tasarıya geniş etkilerde bulunan tekliflerden biri bu ayrımın zorunluğunu şu gerekçelerle benimsemiştir: «Mevcut temayüller ve tatbikat, cezaî tedbirlerin ceza kanunu hariçinde yapılması yolundadır. Bunun asıl sebebi de Ceza Kanunu reformunun zor olmasına rağmen cezaî tedbirleri tanzim eden müstakil bir kanun veya nizamnamenin değiştirilmesi keyfiyetinin kolay oluşudur. Ceza kanunları, sadece cezaî tedbirleri sıralayıp, cezaî müeyyidelerin infazı sorunu farklı bir organa terketmelidir. Ceza Kanununun umumî hükümler kısmında infazla ilgili hükümleri ihtiva etmek sistemi, yavaş yavaş terk edilmektedir. Bir çok Devletler, bu arada U. S. A., Kanada, Brezilya, Venezüella, İspanya, İtalya, Yugoslavya ve İsviçre, cezaî tedbirlerin sıralanması ve bunların infazı işinin birbirinden ayrılması sistemini kabul ettiler» dendiikten sonra bu zihniyetle hazırlanmayan 1953 reformunun gayesine ulaşamadığı ve satıhta kaldığı belirtilmektedir. Bu noktada herhangi bir değer hükmü vermemekle beraber şunu söyleyebiliriz ki, bu yönlü davranışta dikkat edilecek husus ceza kanunu ile ahenkli hükümler getirilmesinde, bir müessesenin tanzim edildiği, tamamlandığı nihayet tam ve kısmen ilganın bahis konusu olup olmadığı iyice belirtilmelidir. Aksi takdirde tatbi-

(1) Bkz. Faruk EREM, *Türk Ceza Hukuku*, Genel Hükümler, 6. bası, ss. 275 vd

katta boşluk ve güçlükler doğacaktır. Hükümleri ve maddeleri incelerken bu hususa ayrıca temas edeceğiz.

Tasarının gerekçe kısmında da belirtildiği gibi, tasarıda şu hususlar kabul edilmiştir: «Cezaların şahsileştirilmesine paralel olarak, infazında şahsileştirilmesi; hücre sisteminin kaldırılması; hükümlünün ahlâkî temayülünü, hakkında tatbiki gereken ıslâh rejimini tâyin ve tesbit etmek üzere bir müşahade devresinin tesisi; kapalı cezaevi yerine, açık ve yarı - açık müesseselerin artırılması; sür'atle çoğalmakta olan hükümlü adedi yanında, malî kaynakların daha verimli kullanılması, insan gücünün değerlendirilmesi ve çalışmanın bütün kötülükleri önliyecek bir ıslâh vasıtası olduğu esastan hareketle, hükümlerin tamamına şamiî bir çalışma sisteminin kâmesi; bazı hallerde hükümlülere izin hakkının tanınması; gibi hususlar değişik şekilleriyle kabul edilmiş, ayrıca ifade edilen bu değişiklikler yanında, kısa süreli hapis cezalarında, suçlunun kendi kendisini ıslâha imkân verme ve mümkün olduğu kadar bu cezalar yerine elâstikî bir para cezası veya buna paralel diğer tedbirlerin uygulanması; bir daha suç işlemeyeceği kanaatını hâsıl eden hükümlülerde tecil süresinin genişletilmesi; özellikle cezaevi personelinin tanımlanan ıslâh ilkesine uygun, yetenekli yetiştirilmeleri; ceza ve ıslâh evlerinde özel servislerin kurulması» gibi sorunlar ele alınmıştır. Bu prensiplerin bütün Batı memleketlerinde benimsenmiş prensipler olduğu da ayrıca belirtilmektedir.

Bu gerekçenin ışığı altında hazırlanan tasarı 18.5.1965 tarihinde Millet Meclisi Başkanlığına Başbakanlık tarafından taktim edilmiş ve bilâhere tasarı Millet Meclisinin tasdikinden geçmiş ve Senatoya arzedilmiştir.

Cezaların ayrılması, neveleri ve yerine getirilmesi

Tasarı da infaz yönünden ayrı bir ceza ayırımı getirilmekte ve üçe ayrılmaktadır: ölüm, uzun veya kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar ve para cezası. Halbuki hazırlanan tasarı teklillerinden birinde çürüm ve kabahat ayırımı yapılmadan her ikisi içinde tatbik edilecek cezalar aynı mütalâa edilmişse de esas tasarı bu görüşü benimsememiştir. Cezaların infaz yönünden bu şekilde üçe ayrılmasını ve ceza kanundan ayrı bir şekilde cezaların mütalâa edilmesini gerekçe kısmı şu şekilde belirtmektedir: «Türk Ceza Kanununun 1 inci kitabının 2 inci babında yer alan 12 ve müteakip maddelerde cezaların infaz şekilleri gösterilmiş bulunmakta ise de, zamanımızın yeni ceza kanunlarının benimsemiş oldukları ve olumlu sonuç-

lar veren sisteme uyulmak suretiyle hürriyeti bağlayıcı cezalar ile para cezalarının ve emniyet tedbirlerinin niteliklerini belirten ve bu cezaların yeni bir infaz şekli ve suretlerini kapsayan Ceza ve İnfaz Kanunu Tasarısında, infaz yönünden cezalar üçe ayrılmış ve özellikle hürriyeti bağlayıcı cezalar Uzun ve Kısa Süreli olmak üzere ikiye tefrik edilmiş bulunmaktadır. Diğer bir deyimle, Türk Ceza Kanununda sayılan cürümlere mahsus cezalarla, kabahatlar için mevzu cezalar aynen bırakılmış, yukardaki tasnif sadece infaz yönünden ele alınmıştır» denmektedir.

Bununla beraber Tasarı geçici birinci maddesinde cürümlere mahsus bir ceza olan «sürgün» cezasını kaldırmış ve hattâ diğer hususî kanunlarda bulunan sürgünler içinde aynı hükmün tatbik edileceğine de işaret etmiştir. Ayrıca yine geçici üçüncü madde de ise, diğer kanunların bu kanuna aykırı hükümleri uygulanmaz demektir. Sürgün cezalarının kaldırılmasında ki isabet derecesine iştirak ediyoruz. Zira gerçekte «insan haysiyetine uygun görülmemesi ve hükümlüyü sefaletе mâruz bırakması sebepleri ile bütün medenî memleketler tarafından peyderpey kaldırılmakta olması göz önünde tutularak kaldırılması»nın isabet derecesini kabul ediyoruz (2) fakat tasarının «Türk ceza kanununda sayılan cürümlere mahsus cezalarla, kabahatlar için mevzu cezalar aynen bırakılmıştır» ifadesinde isabet yoktur. Çünkü geçici birinci madde değişiklik daha doğrusu ilga getirmiştir.

Oldukça ilerici bir hamle getirme ve çağdaş ceza infaz rejimine uyma iddiasında olan Ceza ve İnfaz Kanunu Tasarısı'nın ölüm cezasını kabul etmesi ve bunun infazı ile ilgili hükümleri koymasını isabetli bulmamaktayız (3), idam cezası kaldırılmış olsa idi, kanun tasarısında tümü itibariyle hâkim olan hümanist, insancıl görüşe daha uygun hareket edilmiş olurdu.

Ölüm cezasının mahkûmun asılmak suretiyle hayatının izalesi şeklinde tanımını yapan tasarı, bunun ne şekilde icra edileceği hususunda hüküm getirmemiştir. Ceza Kanunumuzun 12 inci maddesinde belirtilen hususun aksine ve bunu nizamnamede tesbit edilecek esaslar dahilinde gizli olarak infaz olunur demek suretiyle ye-

(2) Konu yenile İtalyada yapılan (Bressanone şehrinde) toplantıda da bahis konusu edilmiştir. Bu hususta 1962 ve 1964 senelerinde neşredilen iki kitaba bkz. *Stato di Diritto e misure di sicurezza*. Padova, 1962 ve *Sul Problema della Rieducazione del Condannato* Padova, 1964.

(3) Ölüm cezasının leh ve aleyhindeki fikirler için bkz. EREM, a. g. e. ss. 181 vd.

tinmiştir. Yalnız gebe kadınlar doğurmadıkça, akıl hastalığına duçar olanlar iyileşmedikçe ölüm cezası infaz edilemez, ayrıca mahkûmun mensup olduğu din ve mezhebin hususi günlerinde icra da bulunulamıyacağını belirtmekle yetinmiştir. Halbuki Türk Ceza kanununun bu husustaki hükümleri daha etraflı ve teminatlı idi. Nizamname ile getirilecek infaz şeklinin ne olacağı ise bilinmemektedir. Yalnız «gizliliğin» esas olduğu belirtilmektedir.

Hürriyeti bağlayıcı cezalar ise uzun ve kısa süreli olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Uzun süreli olanlar ise müebbet ve muvakkat olabileceklerdir. Müebbet ölünceye kadar devam eder, muvakkatlarsa altı aydan daha fazla süre ile hürriyeti bağlayıcı cezalar olarak belirtilmiştir. Altı aya kadar olanlar, altı ay dahil kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza olarak kabul edilmişlerdir.

Tasarı kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine uygulanabilecek cezaları belirtmiştir. Bunda gerekçe kısmında da belirtildiği gibi «cezaların şahsileştirilmesi prensibinin yeni bir uygulama şekli olmak üzere, bu maddede sevk edilmiş olan hükümlerle; cezaların aynen tatbiki sonucu, ceza evlerinde hapsedilmek suretiyle hükümlülerin ıslâhı yoluna gidilmesinden ibaret olan eski sistem terk edilerek, onun yerine kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalarda suçluyu kendi denetim ve gözetimi altına koymak ve bu hususta hâkimin takdir yetkisi de genişleterek gerekli gördüğü takdirde, bu kabil hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine, sözü geçen maddede sayılan tedbirlerden birinin uygulanması öngörülmüş, böylece modern ceza hukukunun kabul eylediği ceza ve emniyet tedbirlerinin yekdiğerini tamamlayıcı bir tarzda ve birbirine paralel uygulanması ile, ulaşılmak istenen gayenin daha kolay ve çabuk gerçekleşeceği ve hükümlülerin bir daha suç işlemekten kaçınan ve ıslâh edilmiş iyi bir vatandaş olarak, tekrar toplum hayatına karışmalarının sağlanacağı mümkün görülmüştür.»

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine; suçlunun ahvali mahsusasına ve suçun işlenişindeki suret ve şekil hususiyetlerine göre mahkemece altı gurup etrafında toplanan cezalardan biri verilebilmektedir. Bunlar; kabahatlerde, beher gün karşılığı 5 - 10 lira cürümlerde 10 - 30 lira hesabı ile para cezası; altı ayı geçmemek üzere Devlet, belediye hizmetlerinde İktisadî Devlet Teşekküllerinde çalıştırmaya; aynen iade ve tazmine; altı ayı geçmemek üzere bir yere gitmekten, bazı faaliyetleri veya meslek ve san'atı icradan men'e; her nevi ehliyet ve ruhsatnamenin müebbeten veya bir yıla kadar muvakkaten geri alınmasına, hükmolunabileceği belirtilmiştir.

Böylece altı aya kadar hapis cezasını müstelzim olan kabahat veya cürümlerden dolayı hapis yatma ve hapisane nüfusunun suni olarak yükselmesi yerine bu tedbirlerle suçlunun tecziyesi ve islâhın daha iyi sağlanacağı inancı tasarıda hâkimdir. Fakat biz kısa süreli cezaların eğer iyi bir infaz sistemi sağlanabilirse faydasız olmayacağı kanaatini benimsiyoruz. İnfaz reformunu bu yönlü davranışla mahkûmların % 91 ini serbest bırakarak yahut hapishaneye sokmıyarak alternatif tedbirlerle sağlanacak 17.500.000 liralık tasarrufla gerçekleştirir görünmek pratik ve masa başında bulunan bir çözüm olabilir. Fakat acaba yurt çapında doğuracağı mahzurlar kaç milyon eder? Âdil, mutlaka tatbik edilecek bir ceza, kısa süreli de olsa, genel ve özel suçu önleyici bir faktördür. Bunda şüphe etmek bir İtalyan cezacısının (4) deyişiyle «güneşin mevcudiyetinde şüpheyeye düşmektedir» .

Yalnız şunu belirtelim ki tasarı tekliflerinden birinde belirtilen alternatif cezalara nazaran Kanun Tasarısının benimsemiş olduğu alternatif tedbirler her ne kadar o tasarı teklifinin geniş çapta tesiri altında kalmış ise de bu günkü haliyle daha fazla bünyemize uydurma gayretini taşımaktadır. Zira bahsetmiş olduğumuz o tasarı teklifinde ise, 7 inci maddesinde şu alternatif tedbirler ileri sürülmektedir:» altı ay hapis cezasını müstelzim cürüm ve kabahatlerde hapis cezası yerine aşağıdaki tedbirler hükmolunur: a) tercihan suçlunun ikametgâhında olmak üzere Devlet, Belediye hizmetlerinde, İktisadî Devlet Teşekküllerinde mecburi çalıştırmaya tâbi tutulmak; b) aynen ve nakden tazmin etmek; c) Altı ayı geçmemek üzere Eğitim veya sanat merkezi veya müessesesine devam ettirmek, hafta sonlarında veya çalışma saatlerinden sonra yapılabilir; d) Bir yılı geçmemek üzere muayyen bir süre, teminatlı veya teminatsız olarak, iyi hareket edeceğine dair tahhüt vermek; e) Bir yılı geçmemek üzere muayyen yerleri veya şahısları ziyaret etmekten memnuniyet; f) Duruşma sırasında Adlî tevbih yapılması; g) Bir yılı geçmemek üzere otomobil ehliyetinin geri alınması veya suçlunun kendi arabasını altı ayı geçmeyen bir süre içinde kullanmaktan menedilmesi; h) Hususi olarak veya alenen, suçtan zarar gören kimse-den özür dilemek; i) af; i) Hürriyet rejimi içinde tedavi müesseselerine yatmadan tedaviye devamı taahhüt etmek».

Bu altı ay hapis cezasını gerektiren cezalar yerine alternatif

(4) Francescy ANTOLISEI, *Manuale di Diritto Penale*, Parte generale, quarta Edizione, Riveduta e Aggiornata, Milano, 1960, s. 507

tedbirlerin ikamesini kısa süreli de olsa cezanın müessir fonksiyonu iyi bir infaz, sistemi içinde, ekonomik ve sosyal ortamın gerekli gelişmeye ulaştığı yerde ve iyi bir ceza infaz sonrası müesseselerini işlediği yerler de kabul etmemizden başka bu alternatif tedbirlerin, oyunların tatbikatta güçlükler doğuracağı kanısındayız. Bir kısmı elde yeterli personel olmaması dolayısıyla zaten riayet edilip edilmediği kontrol edilemeyecektir. Büyük şehirlerde bile trafik polisinin bir ehliyet kontrolünü gereği gibi yapamadığını, vasıtaların istiap ve surat kontrolünü yapamadığını kabul edersek bu tedbirlerden bazılarının nasıl riayet edildiğini kontrol edebilecek. Eğer ayrı bir personel kadrosu gerçekleştirilirse mesele yok. Ayrıca meri ceza kanunumuzda da meselâ tasarının 4 üncü maddesinin 2 ncı fıkrasında bahsetmiş olduğu «altı ayı geçmemek üzere, Devlet, belediye hizmetlerinde İktisadî Devlet Teşekküllerinde çalıştırma» hükmüne benzer 19 uncu ve 53 üncü maddesinde hükümler varsa da tatbik kabiliyetleri çok azdır. Mahkûmu dışarda çalıştırma hususunda rastlanılan güçlüklerden en mühimi yeteri kadar Jandarma kadrosu bulunmaması ve gerekli emniyet tedbirlerinin alınamaması mani olmakta idi. Tasarıda bir nevi tekrar olan bu hükmün tatbikatta eskisinden daha iyi neticeler vermesi ve tatbik kabiliyeti kazanmasını temenni ederiz.

Para cezalarının tarifi, tesbiti ve yerine getirilmesi

Para cezasının, kanunda yazılı hadler arasında tâyin edilecek bir miktar paranın Devlet hazinesine ödenmesi şeklinde tanımı yapılmıştır. Bu cezanın suçlunun iktisadî durumu aile sorumluluğu, meşgale ve meslekî, yaş ve sağlık durumu, cezanın sosyal etkisi ve uyarma amacı gibi hususlar göz önünde bulundurulularak tesbit edileceği belirtilmektedir. Ödeme şekline talluk eden ve taksitlerle ilgili teferruatlı hüküm konmuştur. Ayrıca para cezasını ödemeye malî kudreti müsait olmadığı usulen tesbit edilenler hükmödülen para cezası hürriyeti bağlayıcı cezaya tahvil edilemez denmektedir. Bu takdirde bir yılı aşmamak üzere çalıştırma esası kabul edilmiştir. Fakat istisnaen «para cezası kasden ve ihmal neticesi ödenmediği takdirde, davanın özelliklerine göre bir yıla kadar hapis cezası verilir. Yalnız buradaki «ve» kelimesinin «veya» olması lâzımdır. Zira bir fiil hem kasten hem de ihmal neticesi olamaz. Tasarı da çalıştırma halinde «rayice göre, emsallerine ödenen ücret tutarı hükmödülen para cezasına mahsup edilir demek suretiyle, Ceza kanunundaki üç lira bir gün hesabına sayılırdaki matematik formül yerine daha rasyonel bir sistemi getirmiş olması isabetlidir.

Tecil

Tecil hususunda da Tasarı yeni hükümler getirmiştir. Yalnız T. C. K. nın 89 unru maddesindeki esasa sadık kalındığını belirten tasarı gerekçesi hâkimin takdir yetkisinin sınırlarının genişletildiğini belirtmekle yetinmiştir. Buna göre cezaların nevine göre değişen altı aya kadar ağır hapis veya bir yıla kadar hapis veya hafif hapis hallerinde tecilin mümkün olduğu belirtilmektedir. Tecil yine mecburi değil ihtiyaridir.

Hazırlanan tasarı tekliflerinden bir tanesinde tecil sınırı için, iki seneye kadar hapis cezası ön görülmekte idi. Buna göre ceza kanunumuzun maddelerini taradık iki yıla kadar hapis asgarî haddini teşkil eden cezaları nazarı itibare aldık bu teklife göre tecil sınırı içine girdiği için. Buna göre Ceza kanunumuzun mahkûmiyeti gerektiren maddelerinin % 64 nün tecil sınırı içine girdiğini ancak % 36 sından dolayı mahkûm olunacağını gördük. Ayrıca asgarî haddi üç sene hapsi gerektiren cezalar, cezanın şahsileştirilmesi, hafifletici sebeplerle yine iki seneden az mahkûmiyeti gerektirebileceğini düşündük. Bunları da % 10 kabul edersek, ceza kanununun % 74 ü tatbik edilmeyecekti. Geriye kalan % 26 sı içinde «Devletin arısı ulusal şahsiyetine karşı işlenen suçlar» gibi az tatbikat bulan suçları % 6 kabul etsek, ancak ceza kanunumuzun en iyimser rakkamla % 20 si tatbik edilebilecektir. Böylece Tasarı isabetli bir görüşle bu iki yıllık müddeti kabul etmemiştir. Yalnız tecilde iyi halle geçirilmesi gereken deneme müddetinin yine beş sene olarak muhafazasında da isabet yoktur. Halbuki bahsetmiş olduğumuz tasarı teklifinde ise bu deneme müddeti üç yıl olarak ön görülmekte idi ki hiç olmazsa beş seneye nazaran daha isabetli idi.

Ayrıca «suç işleyen bir kimsenin ıslâh edilerek topluma iadesinden sonra, geçmişinin bu kötü damgasını bütün hayatı boyunca taşımaması ve sabıkasının müstakbel iş hayatında engel olmaması için belirli suçlar dışında ve tâyin edilecek ölçü ve şartlar dahilinde sabıka kaydının adlî sicilden silinebilmesi için» adlî sicilden hükümlünün kaydının silinmesine dair bir madde tasarıda yer almıştır. Gerçekten adlî sicil ve sabıka kaydı serbest bırakılan mahkûmun toplum hayatına intibakında önemli bir engel teşkil etmekte idi (5). Fakat bir «Ceza ve İnfaz Kanunu tasarısı»nda infazı ilgilermiyen ve ceza sonrası müesseselerini ilgilleyen böyle bir hükmün yer

(5) H. Yılmaz GÜNAL, *Ceza Sonrası bir Müessese Olarak Adli Sicil*, S. B. F. D. c. XVI, No: 3, ss. 91. vd

alması doğru ve isabetli değildir. Ayrıca Memnu hakların iadesi müessesesiyle bu yeni getirilen durum arasında daha yakın bir ilgi kurulması da isabetli olurdu. Zira mahkeme kararıyla iyi halini ve dürüst yaşayışını tevsik eden bir kimse memnu hakların iadesi yoluyla ancak adli sicile mahkûmiyeti baki kalmak suretiyle memnu haklarının iade edildiğine dair kayıt düşülürken tasarının getirmiş olduğu bu durum ceza kanunumuzdaki müesseseler arasındaki irtibat ve hakkaniyete aykırıdır (6).

Kısa süreli cezaların yerine getirilmesi

Talep üzerine ikametgahta 65 yaşını geçen veya sıhhi durumları müsait olmayanların cezalarını ikametgahlarında geçirmeleri kabul edilmiştir. Bu husus ceza kanunumuzun 21 nci maddesinde kadın ve küçüklere tanınmıştı. Tasarı bunu yaşlılara ve birde sıhhi sebeplerle manisi bulunanlara tanımıştır. İnsancıl anlayışa uygun bir davranıştır. Ayrıca hükümlülük süresi 30 günü geçmeyenler için Cuma günleri en geç 19 da girip pazar günleri aynı saatte çıkmak suretiyle bir ceza evinde cezanın çekebileceğini belirtmektedir. Mücerret hüküm olarak bu davranışta isabetlidir. Fakat şu gerçeği de göz önünde bulundurmak zorunludur. Mevcut cezaevlerimiz hakkında. Cezaevlerinde çeyrek asra yakın bir mesaisi olan bir müdüründe diğerleri gibi beyan ettiği husus üzerinde durulmaya değer: «Cezaevleri bugünkü haliyle personel ve memur kifeyetsizliğinden ıslâhtan daha ziyade kötülük bilmiyenler bu yerlerde her fenalığı öğrendikten sonra tahliye edildiklerinden infaz hukukundaki gayeye ulaşmamaktadır» demektedir. Bu atmosfer içerisinde gerekli infaz reformu kanun olarak değil, bina, personel ve ruh olarak yapılmadan yahut bunların gerçekleştirilmesine bu infaz reformu ile beraber paralel olarak girişilmedikçe beklenen ve haddizatında son derece insani olan bu davranışın reaksiyonları ve sakıncaları olacaktır.

Tasarının getirdiği önemli hususlardan biri de hücre hapsi yerine müşahade'yi getirmiş olmasıdır. Bu da isabetli ve faydalı bir müessesedir. Fakat tatbikatını sağlamak kanun maddesine koymaktan çok daha güç ve külfetlidir. Temenni ederiz ki bu müşahade merkezlerini yürütecek kalifiye kadro temin edilir ve onların yapacakları tasniflere göre de suçlular kendi bünye ve mizaçlarına uygun bir muameleye maruz kalırlar.

(6) H. Yılmaz GÜNAL, *Adli Yolla Memnu Hakların İadesi*, Ankara, 1961, ss. 12 - 14

Ayrıca hürriyeti bağlayıcı cezalardan birine mahkûm olan, mahkûmiyet müddetinin 1/5 ini iyi halle geçirmesi halinde, muayyen sebeplerin meydana getirdiği durumlarda bir günden on güne kadar izin verilmesini bunun mahfuzen veya serbest olarak yollama şeklinde olabileceğini tasarı ön görmektedir. Ayrıca, açık müesseselerde bulunanlardan mahkûmiyet müddetinin yarısını iyi halle geçirenlere tesbit edilecek esaslar dahilinde Adalet Bakanlığının tasvibi ile izin verilebileceği kabul edilmiştir. Bu hükümlerde tasarının tümünde hakim olan insancıl düşünüşe uygundur. İyi tatbik edildiği takdirde suçlunun islâhı üzerinde olumlu sonuçlar doğuracağı şüphesizdir. Fakat tatbikatta zorlukları ile karşılaşılacaktır. Bilhassa personel bakımından ve durumun tesbitinde gereken titizliğin gösterilmesi yönünden.. Ayrıca bizce Adalet Bakanlığının izin hususunda tasvip ve iznine lüzum yoktu. Cezaevleri nezdinde yetkili kişilerden meydana gelecek mahalli komisyonlara bu yetki verilse çok daha isabetli olurdu. Çünkü en yakın suçluyu tanıyan mahallinde bu işe nezaret ve eğitim işiyle meşgul olan cezaevleri ve onun personelleridir. Yalnız bunu savunurken cezaevlerinde gerekli bir personel reformun yapılmış olmasını da bir ön şart olarak kabul ediyoruz. Gerçi bu günkü cezaevleri personeliyle de uzun yıllar bu işe kendini adanmış bir cezaevi müdürünün dediği gibi «ancak davasına inanmış, maddi ve manevi hiçbir şey beklemeyen her şeyini cezaevine ve sakinlerine hasredebilen müdür ve memurların buldukları müesseselerin» iyi sonuçlar sağladığını kabul ediyoruz. Fakat tatmin edilmiş ve yetiştirilmiş buna paralel olarakta yetki ve sorumlulukları belli personelle çok daha verimli sonuçlar alınacağıda bir gerçektir. Bugünkü kadro ise istisnalar hariç yetersizdir.

Tasarının getirdiği önemli yeniliklerden bir tanesi de şartla tahliye sistemidir. Devreleri kaldırmış ve bulunduğu cezaevinde hükümlülük süresinin 2/3 ünü iyi halle geçirenler, talepleri olmaksızın şartla salıverileceği ön görülmüş hatta müddetlerin hesabında hükümlünün tutuklu kaldığı sürede hesaba katılmıştır.

Ayrıca tasarı müebbet ağır hapsi de dolaylı bir şekilde kaldırmış ve 24 seneye indirmiş diyebiliriz. Zira hükümlü 24 yılını iyi halle geçirdiği takdirde şartla salıverilecektir. Bu hükümde de isabet vardır. Zira insanların islâhında ümit kapısını kapamamak lâzımdır. Tasarı tümüne uygun insancıl bir görüşle müebbet hapis gibi bünyesinde yıpratıcı ve moralman öldürücü müebbet hapsi de iyi hal şartıyla 24 seneye indirmiştir.

Ayrıca ceza sonrası müesseselerine bir geçiş mahiyetinde şartla salıvermede 15 gün öncesi hükümlülere, normal hayata avdetlerini sağlayacak ve iş temin edebilme imkânlarını sağlayabilmek için izin verilmesi esası da kabul edilmiştir. Bunda da isabet vardır. Fakat cezasını bitirmek üzere olan hükümlü bu devrede eğer infaz sonrası müesseseler kurulmazsa ve yalnızlığına terkedilirse, topluma tekrar dönme çabasında olduğu bu ilk günlerde hapisanedekinden çok daha müşkül şartlarda bu gün genellikle olduğu gibi kalırsa bu hükümde bir fanziden başka hiçbir şey olmaz.

Noksanları olmakla beraber insancıl bir düşünceyle hazırlanan «Ceza ve İnfaz Kanunu tasarısı», bir değişim getirecektir. Fakat bunun fiili olabilmesi için beraberinde veya hiç olmazsa kısa bir süre sonra zorunlu diğer reformları da peşi sıra getirmelidir. Aksi takdirde tatbikatı olmayan bir kanun olarak kalmaya mahkûmdur. Yine ümit ederizki taksirle işlenen ve cürüm teşkil eden suçlar için öngörülen ağır hapis cezalarının müddeti ne olursa olsun para cezasına çevrilebilme imkanı da iyi bir tatbik sahası bulabilir. Zengin olanları himaye eder bir mahiyet olmaz.

Millet Meclisince kabul edilen tasarının, Senato'dan geçerek kanunlaşması, kendinden beklenen neticeleri beraberinde getirip getiremeyeceğinin de önşartıdır.